

Koncepcija posjeda u rimskom pravu s osvrtom na suvremeno hrvatsko uređenje

Marenić, Karolina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:589840>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za rimsko pravo

Karolina Marenić

KONCEPCIJA POSJEDA U RIMSKOM PRAVU S OSVRTOM NA SUVREMENO
HRVATSKO UREĐENJE

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Henrik-Riko Held

Zagreb, 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Karolina Marenic, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Karolina Marenic

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. POJAM I PRAVNA PRIRODA POSJEDA.....	2
3. SUBJEKTIVNA KONCEPCIJA POSJEDA.....	4
3.1. Stjecanje posjeda.....	4
3.1.1. <i>Corpus</i>	5
3.1.2. <i>Animus</i>	6
3.2. Vrste posjeda.....	7
3.3. Pravni učinci posjeda.....	8
3.4. Zaštita posjeda pretorskim interdiktima.....	9
4. STJECANJE POSJEDA PREKO DRUGE OSOBE U RIMSKOM PRAVU.....	12
4.1. Stjecanje posjeda preko podčinjenih osoba.....	12
4.2. Stjecanje posjeda preko slobodnih osoba.....	14
5. OBJEKTIVNA KONCEPCIJA POSJEDA.....	15
5.1. <i>Gewere</i>	15
5.2. Razlika objektivne i subjektivne koncepcije.....	15
5.3. Prirodna volja.....	17
6. KONCEPCIJA POSJEDA U SUVREMENOH HRVATSKOM PRAVNOM SUSTAVU..	18
6.1. Institut posjeda u hrvatskom pravnom sustavu.....	19
6.2. Subjekti i objekti posjedovanja.....	20
6.3. Elementi posjeda.....	20
6.4. Neposredan i posredan posjed.....	21
6.5. Samostalan i nesamostalan posjed.....	22
6.6. Kakvoća posjeda.....	23

6.7. Stjecanje posjeda u hrvatskom pravnom sustavu.....	24
6.7.1. Stjecanje posjeda jednostranim činom.....	25
6.7.2. Stjecanje posjeda dvostranim činom – predaja.....	25
7. ZAKLJUČAK.....	26
LITERATURA.....	27

1. UVOD

Koncept posjeda može se izučavati u pravnim sustavima mnogih drevnih civilizacija, no upravo je rimsko pravo zaslužno za značajan razvoj tog instituta razvijajući brojna načela i pravila vezana uz posjed. Potonje stajalište vidljivo je i u tome što su brojne zemlje preuzele navedena načela i pravila rimskog prava i inkorporirala ih u svoje sustave te ih s vremenom razvijala i prilagođavala sukladno potrebama suvremenog doba.

Možemo reći da je posjed, kako u rimskom pravu tako i u suvremenim pravnim poretcima, temeljni koncept vezan uz fizičko držanje te uporabu i korištenje stvari. Važnost posjeda leži u tome što se uz njega vežu značajni pravni učinci, čak nevezano uz pravo vlasništva. Posjed se smatra jednim od temeljnih instituta rimskog pravnog sustava, ali isto tako je posjed bio jedna od tema mnogih polemika među rimskim pravnicima, naročito što se tiče problema pravne prirode posjeda, odnosno pitanja je li riječ samo o faktičnom stanju ili pravu.

Mišljenja pravnika o pravnoj prirodi posjeda mogu se podijeliti na dvije temeljne struje: subjektivnu koja mu daje značenje samo faktičnog stanja, odnosno činjenice, te objektivnu koja ga više pripisuje sferi pravnog nego faktičnog. Temeljna razlika navedenih koncepcija je u konstitutivnim elementima posjeda, o čemu će više biti riječi u tekstu.

Nadovezana problematika stjecanja posjeda također je jedno od spornih područja. U odnosu na stjecanje putem podčinjenih osoba, tj. osoba pod nečijom vlašću, mišljenja rimskih pravnika razlikuju se od potvrđivanja, preko potpunog negiranja pa sve do postavljanja određenih granica takvom načinu stjecanja posjeda. Razvojem pravnog i gospodarskog prometa dolazi i do sve veće potrebe za priznanjem i usavršavanjem instituta zastupanja, a što se na odgovarajući način odrazilo i na stjecanje posjeda (podredno i prava vlasništva) putem slobodnih osoba.

Osim svoje relevantnosti za vrijeme trajanja rimske države, rimsko je pravo bilo temelj pravnih sustava u europskom srednjovjekovlju i novovjekovlju, kao i u suvremenom kontekstu, pa se to dakako odnosi i na Republiku Hrvatsku. Propisi rimskog prava, naročito Justinijanov *Corpus Iuris Civilis*, imali su značajan utjecaj na formiranje pravnih normi i procedura te su mnogi instituti rimskog prava, uključujući i one iz područja stvarnog prava, inkorporirani u pravne sustave europskih zemalja. Zbog toga ovaj rad sadrži i osvrt na sličnosti rimskog uređenja instituta posjeda u odnosu na njegovo uređenje u suvremenom hrvatskom pravom sustavu.

2. POJAM I PRAVNA PRIRODA POSJEDA

Pojam posjeda (*possessio*) u rimskom pravu ima više definicija, no sve se one u pravilu mogu svesti na onu da se pod posjedom podrazumijeva činjenična ili faktična vlast na tjelesnoj stvari s voljom da se stvar drži za sebe.¹ Institut posjeda stariji je od prava vlasništva te se vjerojatno prvotno razvio u odnosu na zemljište, tj. nekretnine, a tek kasnije u odnosu na pokretnine, dok se pravo vlasništva javlja tek u naknadnom razvoju.²

Iako se posjed ne smatra pravom nego tek faktičnim stanjem na stvari, uglavnom se izučava u okviru stvarnog prava jer proizvodi važne pravne učinke i nerijetko predstavlja temelj za stjecanje stvarnih prava.

Česti su slučajevi izjednačavanja posjeda s pravom vlasništva, što je logično s obzirom da je vlasnik najčešće ujedno i posjednik stvari jer se stvar u pravilu nalazi u njegovoj faktičnoj vlasti. No, riječ je o dva potpuno različita pravna instituta (*separata esse debet possessio a proprietate*).³ Vlasnik je osoba koja je na pravom propisan način zasnovala pravnu vlast na stvari, dok je posjednik osoba koja ima faktičnu vlast na stvari, odnosno mogućnost njezina korištenja bez obzira na način na koji je došla do stvari (na temelju pravnog posla ili na protupravan način) i volju imati stvar za sebe. Moguće su situacije u kojima vlasnik izgubi faktičnu vlast na stvari bilo svojom voljom (stvar je dao u najam, zakup, posudbu), bilo protiv svoje volje (stvar je ukradena, silom oteta, izgubljena). U takvim slučajevima, premda je izgubljena faktična vlast na stvari, vlasništvo i dalje ostaje jer u odnosu na stvarna prava vrijedi pravilo da ona prate stvar neovisno o tome kod koga se stvar nalazi.⁴

Pravo posjeda ne postoji kao samostalno pravo čiji bi sadržaj bio samo u tome da se ima faktična vlast na određenoj stvari i koje bi bilo različito od drugih prava s obzirom na svoj poseban sadržaj i ovlasti.⁵ Uvijek i isključivo postoji samo kao sastavni dio nekog drugog prava ili je s njime povezano i ovisi o njegovom sadržaju.

¹ Horvat, M., Petrak, M., *Rimsko pravo*, Pravni fakultet u Zagrebu, 2022., str. 120.

² *Ibid.*

³ *Posjed mora biti odvojen od vlasništva* (Šarac, M., Lučić, Z., *Rimsko privatno pravo*, Split, 2011., str. 104.).

⁴ Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 118.

⁵ Vodinelić, V., *Šta se štiti u posesornom postupku? O pojmu i prirodi državine (poseda)*, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 3-4, 2013., str. 763-798, str. 786.

Posebnost posjeda u odnosu na druga stvaran prava je u tome što se ono ne sastoji samo od određene ovlasti kao pravne komponente koja nije opipljiva, nego uz to sadrži i činjeničnu komponentu, odnosno faktučnu vlast na stvari koja je opipljiva i vanjski vidljiva.⁶

Posjed, kao pravom priznata i uređena faktučna vlast na stvari, jedan je od spornijih pravnih instituta u pogledu određenja njegove pravne prirode. Mnogi pravni mislioci bavili su se problematikom posjeda, no unatoč tome određeni aspekti i dalje su sporni. Jedna od problematika vezanih za posjed je ona smatra li se on pravom ili faktučnim stanjem, odnosno činjenicom. Mnoge definicije posjeda, kako teorijske tako i zakonske, prednost daju mišljenju da je posjed faktučno stanje, no kao što je već rečeno, to pitanje još nije dobilo konačan odgovor.

Razvojem pravne znanosti, o pravnoj prirodi posjeda javljaju se različita stajališta. Neki ga smatraju pukom činjenicom. Tako Antonín Randa smatra da posjed može biti predmet pravnog prometa, ali se posjed ne prenosi pravnim poslom jer je on samo činjenica, odnosno pravnim poslom samo se stvara mogućnost za stjecanje posjeda od strane stjecatelja.⁷ Prema pristašama takvog stajališta, postoji pravo na posjed (*ius possidendi*) u okviru prava vlasništva, ali ne i pravo posjeda kao samostalno pravo.⁸ S druge strane, neki teoretičari posjed smatraju subjektivnim pravom na stvari. Najpoznatiji zastupnik te teorije bio je njemački pravnik Rudolf von Jhering koji smatra da se svako subjektivno pravo sastoji od interesa i zaštite te da su oba ta elementa zastupljena i kod posjeda.⁹ Prisutni su bili i zagovornici trećeg stajališta po kojem je posjed istovremeno i pravo i činjenica, odnosno posjed bi po tome imao dvostruku prirodu. Pristaša takvog stajališta bio je njemački pravnik Friedrich Karl von Savigny koji smatra kako je posjed po svojoj biti činjenica, a po posljedicama je pravo te kako je taj dvostruki odnos izrazito važan za cjelinu.¹⁰

Prethodno navedena stajališta mogu se podijeliti na dvije koncepcije, subjektivnu (rimsku, tradicionalna) i objektivnu (germanska, moderna) koncepcija. U daljnjem dijelu rada prikazat će se obje koncepcije, no naglasak će biti na subjektivnoj koja svoje korijene vuče iz rimskog prava.

⁶ *Ibid.*, str. 792.

⁷ Radošević, P., *Pravna priroda posjeda*, Zbornik pravnog fakulteta u zagrebu, vol. 59, br. 2-3, 2008., str. 347.

⁸ Gavrić, Z., *Posjed bez efektivne faktučne vlasti*, Pravna misao, br. 3-4, 2014., str. 57.

⁹ Radošević, P., *op. cit.*, str. 347.

¹⁰ *Ibid.*, str. 348.

3. SUBJEKTIVNA KONCEPCIJA POSJEDA

Iz naziva možemo zaključiti kako subjektivna koncepcija naglasak stavlja na subjektivni, odnosno voljni element posjeda (*animus possidendi*).¹¹ Subjektivna koncepcija prevladavala je europskim pravnim poredcima krajem 19. i početkom 20. stoljeća.¹² Postavio ju je jedan od najvećih pravnih stručnjaka, već ranije spomenuti F. K. von Savigny koji smatra da ona svoje korijene ima u rimskom pravu.¹³

3.1. Stjecanje posjeda

Prema rimskom pravu posjed se smatrao činjenicom te se sastojao od subjektivnog i objektivnog elementa, odnosno faktičnog držanja stvari (*corpus*) i volje da se stvar drži (*animus possidendi*).¹⁴ Posjed koji sadržava oba elementa nazivao se *possessio ad interdicta* i bio je zaštićen posebnom posjedovnom zaštitom, odnosno pretorskim interdiktima, a ako je uz to posjed još i stečen na nekoj pravnoj osnovi (*titulus*) bila je riječ o *possessio civilis* koji je također bio zaštićen pretorskim interdiktima.¹⁵

Za stjecanje posjeda potrebno je bilo steći oba konstitutivna elementa, *corpore et animo*, dok je za gubitak bilo dostatno da se izgubi samo jedan od elemenata.¹⁶ U Justinijanovoj kodifikaciji izraženo je shvaćanje da se posjed gubi onako kako se i stječe, što bi značilo gubitak posjeda onda kada se izgube oba elementa, no tada bi se posjed približio pravu vlasništva s obzirom da se posjed ne bi gubio istodobno s gubitkom faktične vlasti na stvari dokle god postoji posjedovna volja.¹⁷ Potonje je pokazatelj da posjed u postklasičnom razdoblju gubi isključivu činjeničnu prirodu, odnosno da se javlja ideja o pravnoj dimenziji posjeda.

Općenito se elementi posjeda u subjektivnoj koncepciji mogu svesti na formulu *corpus + animus possidendi = possessio*. No, u pojedinim zemljama koje usvajaju subjektivnu koncepciju posjeda postoje određene nejasnoće. Tako u Francuskoj postoji suprotnost između prakse i teorije s jedne strane te zakonskih tekstova s druge strane o tome je li *corpus* faktična vlast na stvari ili faktično izvršavanje sadržaja nekog prava i spada li u *animus* samo volja držati

¹¹ Gavrić, Z., *op. cit.*, str. 58.

¹² Radošević, P., *op. cit.*, str. 348.

¹³ *Ibid.*, str. 350.

¹⁴ *Ibid.*, str. 351.

¹⁵ Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 123. i 125.

¹⁶ Radošević, P., *op. cit.*, str. 352.

¹⁷ *Ibid.*, 353.

stvar kao svoju ili i volja da se stvar drži iz vlastitog interesa jer je držatelj ovlaštenik nekog drugog prava koje mu daje ovlast na faktičnu vlast glede stvari.¹⁸ Osim Francuske, određena nesuglasja postoje i u Austriji u odnosu na posjed prava pa tako nema općenitog shvaćanja o tome zahtjeva li *corpus* faktičnu vlast na stvari ili se sastoji u faktičnom izvršavanju sadržaja prava.¹⁹

3.1.1. *Corpus*

Dugo je vremena u rimskom pravu vrijedilo shvaćanje da je posjed moguć samo na onim stvarima koje su se mogle imati u fizičkoj vlasti, odnosno na tjelesnim stvarima (*res corporales*) jer se za stjecanje tražila mogućnost fizičkog držanja stvari.²⁰ Razvojem pravnog prometa postupno se odstupa od pravila materijalne aprehenzije, ali tek Justinijanovo pravo temeljito formulira posjed netjelesnih stvari (*quasi-possessio*) i stjecanje putem *traditio ficta*, pisanom ispravom koja sadržava izjavu o prijenosu posjeda, a kojom se nadomješta fizičko zahvaćanje stvari, iako je potonji način stjecanja i dalje bio pravilo.²¹ Stjecanje posjeda moglo se vršiti uz volju dotadašnjeg posjednika, ali i bez njegove volje, ovisno o tome radi li se o originarnom ili derivativnom stjecanju.

Originarno stjecanje odvija se neovisno o volji dotadašnjeg posjednika. U odnosu na nekretnine potrebno je bilo stupiti na zemljište i omeđiti ga, ograditi ili obraditi te se uvesti u sve njegove dijelove.²² Materijalna aprehenzija pokretnina podrazumijevala je zahvat rukom, odvođenje, pohranjivanje ili napravu koja osigurava vlast na stvari.²³

Derivativni prijenos posjeda, gdje dotadašnji posjednik svojevolumno predaje stvar novom posjedniku, naziva se tradicija (*traditio*).²⁴

Kod stjecanja nekretnina prenositelj i stjecatelj izvorno bi obišli cijelo zemljište i utvrdili njegove granice, no u naknadnom razvoju bilo je dovoljno da prenositelj pri zemljištu izjavi kako prepušta zemljište stjecatelju te da stjecatelj na njega stupi, a u klasičnom pravu karakteristična je *traditio longa manu* gdje bi prenositelj, u neposrednoj blizini zemljišta, na

¹⁸ Vodinelić, *op. cit.*, str. 768.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 110.

²¹ Šarac, Lučić, *op. cit.*, str. 105.

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.*, 106.

²⁴ *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.-2024., pristupljeno 1.3.2024. (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/tradicija>)

primjer s obližnje uzbrdice, samo pokazao stjecatelju zemljište i izjavio da mu predaje njegov posjed bez da i jedna strana stupi na zemljište.²⁵ Krajem klasičnog doba dostatno je bilo da se stjecatelj sam uvede u posjed zemljišta temeljem izjave dotadašnjeg posjednika koja više nije morala biti dana u blizini zemljišta, a kasnije nije bila potrebna niti izjava prenositelja nego bi se stjecatelj stavio u posjed zemljišta temeljem pravnog posla o otuđenju.²⁶

Za stjecanje pokretnina bio je dovoljan akt koji bi nedvojbeno ukazivao da je izvršen prijenos posjeda. Tako *traditio longa manu* u odnosu na pokretnine ako se one nalaze u neposrednoj blizini ili *traditio symbolica* kao u slučaju predaje ključeva skladišta pri čemu se stječe posjed stvari koje se nalaze u skladištu.²⁷ Dovoljno je bilo da stjecatelj uz stvar postavi stražu, označi ih određenim znacima ili naloži da mu se ona dostavi u kuću.²⁸

U klasičnom pravu postojala su i dva slučaja prijenosa posjeda samim sporazumom stranaka, odnosno bez promjene faktične vlasti na stvari. Kod *traditio brevi manu* stranke svojim sporazumom određuju kako će dotadašnji detentor ubuduće biti posjednik stvari.²⁹ Na primjer, posudovnik, koji je već držao stvar na temelju ugovora o posudbi, stvar kupi. Time detentor, koji već ima *corpus*, naknadno stječe i *animus possidendi* te postaje juristički posjednik. Suprotno navedenom, slučaj *constitutum possessorium* podrazumijeva sporazum stranaka temeljem kojega dotadašnji posjednik ubuduće stvar drži samo kao detentor, na primjer, prodavatelj proda kuću u kojoj ostaje živjeti kao najamnik.³⁰

3.1.2. *Animus*

Osim materijalne vlasti na stvari, potrebno je da posjednik pokaže i volju stvar držati za sebe i raspolagati s njom onako kako sa stvari raspolaže vlasnik (*animus possidendi*, *animus rem sibi habendi*). Riječ je o aktu volje koji se ogleda u određenom vanjskom ponašanju na način da držatelj stvari mora na jasan način pokazati da želi stvar držati za sebe i druge osobe isključiti iz njezina korištenja.

Volja je unutarnji psihološki element posjednika, ona ne može biti poznata drugim ljudima zbog čega je bitna vanjska slika odnosa posjednika i stvari u posjedu. S obzirom da se volja ne vidi

²⁵ Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 128.

²⁶ *Ibid.*, 129.

²⁷ Šarac, Lučić, *op. cit.*, str. 109.

²⁸ Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 129.

²⁹ Šarac, Lučić, *op. cit.*, str. 109.

³⁰ *Ibid.*

izvana, njeno se postojanje predmnijeva. Ako volja izostane, postoji *possessio naturalis*, odnosno detencija kao mogućnost faktičnog raspolaganja sa stvari koja podrazumijeva volju da se stvar drži, ali ne kao svoju, već za drugoga.³¹ Drugim riječima, kod takve vrste posjeda postoji samo *corpus*, ne i *animus*. Detentor drži stvar na temelju nekog obveznog odnosa ili odobrenog stvarnog prava na tuđoj stvari (najam, zakup, založno pravo, plodouživanje i slično).³² Detentor ne uživa posjedovnu zaštitu nego takva zaštita pripada osobi koja je detentoru ustupila faktičnu vlast na stvari jer ona ima *animus*, a *corpus* vrši posredstvom detentora, no iznimno se posjedovna zaštita priznavala i nekim detektorima zbog naročitih karakteristika njihovih ovlasti. U tu kategoriju spadaju založni vjerovnik, prekarist kojemu je stvar dana na besplatno korištenje do opoziva te sekvestar kojemu je povjerena stvar o kojoj se vodi vlasnički spor.³³

3.2. Vrste posjeda

Uz već spomenute *possessio ad interdicta*, *possessio naturalis* i *possessio civilis*, postojalo je još nekoliko vrsta posjeda ovisno o načinu na koji je posjed stečen i da li je stjecatelj u trenutku stjecanja znao ili nije znao za postojanje mana koje onemogućuju da on postane vlasnik stvari.

Possessio vitiosa (viciozan posjed) je posjed stečen silom (*vi*), krađom ili potajno (*clam*) ili zlouporabom povjerenja, odnosno stvar je dana do opoziva te nakon istoga nije vraćena (*precario*).³⁴ Takav posjednik uživa posjedovnu zaštitu jer ima oba elementa posjeda, no ta je zaštita ograničena na način da se njome ne može koristiti protiv onoga od koga je posjed stekao viciozno.³⁵ Ako posjed nije stečen na koji od navedenih načina riječ je o *possessio non vitiosa* (neviciozan posjed).³⁶

Ako posjednik u trenutku stjecanja posjeda nije znao niti mogao znati da postoje mane zbog kojih on ne može postati vlasnik stvari koju stječe, riječ je o *possessio bonae fidei* (poštenu posjed), na primjer nije znao da je prethodni imatelj posjeda poslovno nesposoban ili da nije

³¹ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, *op. cit.*, pristupljeno 15.2.2024. (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/detencija>).

³² Šarac, Lučić, *op. cit.*, str. 105.

³³ Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 124.

³⁴ Šarac, Lučić, *op. cit.*, str. 106.

³⁵ Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 125.

³⁶ Šarac, Lučić, *op. cit.*, str. 107.

vlasnik stvari koju prenosi, a suprotno tome, ako je za takve mane znao ili mogao znati radi se o *possessio malae fidei* (nepošteni posjed).³⁷

Ovdje valja spomenuti i posjed prava (*quasi-possessio*) gdje netko faktično vrši sadržaj nekog prava (*corpus*) s voljom da postupa kao da se radi o njegovom pravu (*animus*).³⁸ U klasičnom razdoblju netjelesne stvari nisu mogle biti predmetom posjeda, međutim kako se u praksi često događalo da netko faktično koristi određeno pravo s voljom da postupa kao ovlaštenik tog prava, iako mu ono nije pripadalo, pretori su počeli štiti i takve slučajeve. Uglavnom se to odnosilo na vršenje prava služnosti iako služnost nije bila osnovana redovitim putem kao na primjer u slučajevima kada netko prelazi ili vodi stoku preko tuđeg zemljišta, a da nije ustanovljeno pravo služnosti puta.³⁹

3.3. Pravni učinci posjeda

Kao što je već rečeno, posjed, iako samo faktična vlast na stvari, proizvodi važne pravne učinke. Jedan od tih učinaka je da se posjedovanjem stvari kroz određeno vrijeme može putem instituta dosjelošnosti (*usucapio*) steći pravo vlasništva.⁴⁰

Drugi važan učinak posjeda je taj da u vlasničkoj parnici (*rei vindicatio*) posjednik ima ulogu tuženika, a vlasnik koji je izgubio posjed stvari ima ulogu tužitelja.⁴¹ Drugim riječima, u ulozi tužitelja je vlasnik neposjednik, a u položaju tuženika je posjednik nevlasnik. Iako ironično, posjednik u parnici ima povoljniji položaj od tužitelja. S jedne strane posjednik ne mora ništa dokazivati, dok vlasnik mora dokazati svoje pravo vlasništva i način na koji ga je stekao pa ako tužitelj ne uspije dokazati svoje pravo vlasništva, a što je ponekad bilo izrazito teško, stvar ostaje u posjedu tuženika.⁴² S druge strane, povoljniji položaj posjednika očituje se i u tome što se mjesna nadležnost suda određuje prema prebivalištu tuženika (*actor sequitur forum rei*).⁴³

Treći i najvažniji učinak posjeda je što posjed uživa samostalnu pravnu zaštitu putem pretorskih interdikata, a koji su objašnjeni u sljedećem odlomku. Cilj takve zaštite bio je spriječiti samovoljno mijenjanje postojećeg posjedovnog stanja pa tako nitko, pa čak ni vlasnik, ne bi

³⁷ *Ibid.*, str. 108.

³⁸ Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 137.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Šarac, Lučić, *op. cit.*, str. 104.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 121.

⁴³ *Za tužbu je mjesno nadležan sud prebivališta tuženika* (Šarac, Lučić, *op. cit.*, str. 104.).

smio nasilnim putem remetiti posjed drugoga makar stvar bila kod kradljivca, odnosno ovlaštenik svoje pravo mora ostvariti u redovnom sudskom postupku, a ne putem samopomoći i sile.

3.4. Zaštita posjeda pretorskim interdiktima

Značajno je da posjednik može svoj posjed zaštititi već na temelju same činjenice da ima faktičnu vlast glede neke stvari. Da bi drugi došli u doticaj sa stvari u pravilu je potreban pristanak posjednika pa tako on može svakoga isključiti od vršenja bilo kakvih čina u odnosu na stvar u njegovom posjedu pri čemu on ne mora imati temelj posjedovanja u nekom drugom stvarnom pravu. Posjed je pravo stanja, a ne pravo radnje jer ima za cilj zadržati *status quo*, odnosno da stvar ostane kod osobe kod koje se u tom trenutku nalazi i u stanju u kojem se nalazi.⁴⁴ Potrebno je razlikovati pravo isključenja trećih od zadiranja u posjed od prava na zaštitu posjeda. Pravo isključenja trećih ne štiti se izričito, prirodno je da osoba koja ima posjed neke stvar tu stvar želi i zaštititi, odnosno spriječiti druge osobe da svojim radnjama utječu na posjed. S druge strane, pravo zaštite posjeda može se definirati kao pravom priznata mogućnost da se u slučaju smetanja posjeda putem samopomoći ili suda ponovno uspostavi situacija koja odgovara pravu isključiti treće osobe da zadiru u posjed, odnosno pravo da se oduzeta stvar vrati ili da se prestane s radnjom smetanja. Kao što je rečeno, pravo isključenja trećih od zadiranja u posjed je pravo na *status quo*, dok je pravo zaštite posjeda pravo na *status quo ante*.⁴⁵

S obzirom da se posjedovna zaštita pružala već na temelju same činjenice imanja faktične vlasti na nekoj stvari, to znači da bi i kradljivac također mogao isključiti druge od zadiranja u njegovu faktičnu vlast na ukradenoj stvari iako njegov posjed nema temelj u pravu vlasništva ili nekom drugom stvarnom pravu. Pravna zaštita vicioznog posjednika ipak je ograničena na način da takav posjednik može svoj posjed štiti prema svim drugim osobama, osim prema osobi od koje je posjed stekao viciozno. Taj drugi može se poslužiti samopomoći koja se dalje, ovisno o njenom uređenju u pravnom poretku, mogla koristiti kao početna (defenzivna) samopomoć ili i kao naknadna (ofenzivna) samopomoć, no u svakom slučaju imao je petitorni zahtjev prema vicioznom posjedniku.⁴⁶

⁴⁴ Vodinić, *op. cit.*, str. 787.

⁴⁵ *Ibid.*, str. 790.

⁴⁶ *Ibid.*, str. 788.

Pretorski interdikti bili su kratki uvjetni nalozi ili zabrane koje pretor izdaje na zahtjev jedne stranke, bez prethodnog provođenja dokaza ili ispitivanja, a ako se druga stranka ne bi pokorila interdiktu pokretala bi se redovna parnica.⁴⁷ S obzirom da su redovne parnice bile izrazito skupe i riskantne, željeni učinak u pravilu bi se postigao već samim interdiktom.

U eventualnoj parnici pokrenutoj nakon što se suprotna stranka ne bi pokorila interdiktu, ne dozvoljava se pozivanje na jače pravo nego se utvrđuje faktično stanje posjeda i samovlasno smetanje ili oduzimanje.⁴⁸ Prema tome, nema zapreke da i vlasnik stvari bude tužen ako bi, na primjer, kradljivcu silom oduzeo stvar koju mu je ovaj prethodno ukrao.

Dvije su vrste interdikata služile zaštitu posjeda, *interdicta retinendae possessionis* u slučaju smetanja i zadiranja u posjed i *interdicta recuperandae possessionis* za vraćanje oduzetog posjeda.

Interdicta retinendae possessionis dijelio se na *interdictum uti possidetis* kojim se štiti posjed nekretnine i *interdictum utrubi* koji štiti pokretnine.

Interdictum uti possidetis služio je zaštitu posjeda nekretnina protiv smetanja te sadrži zabranu da se ne smije silom mijenjati ili smetati posjed one stranke koja u trenutku izdavanja interdikta posjeduje nekretninu osim ako ona posjed predmetne nekretnine nije stekla viciozno od protivne stranke.⁴⁹ Dakle, štiti se posljednji posjednik, a ako je isti posjed stekao viciozno, štiti se prema svim trećim osobama, ali ne i prema osobi od koje je posjet stekao viciozno.

Interdictum utrubi služio je zaštitu pokretnina i sadržava je da si stvar odvede ili odnese onaj koji je u posljednoj godini držao stvar u posjedu duže od protivnika, računajući unatrag od dana izdavanja interdikta, osim ako posjed nije stekao viciozno od protivne stranke.⁵⁰ Ovdje se dakle kao mjerodavan kriterij uzima dužina trajanja posjeda u posljednoj godini.

S *interdictum unde vi* mogli su se poslužiti posjednici koji su sa posjeda nekretnine izbačeni silom, a klasično pravo poznavalo je dvije vrste takvih interdikata.⁵¹ Ako je posjednik lišen posjeda na nasilan način, takozvanom običnom silom, mogao je takav posjed zaštititi pomoću *interdictum de vi privata*, osim ako ga od protivnika nije stekao viciozno te je mogućnost takve zaštite bila vremenski ograničena na rok od godine dana od oduzimanja posjeda.⁵² Ako je

⁴⁷ Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 133.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.*, str. 134.

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ Šarac, Lučić, *op. cit.*, str. 109.

⁵² Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 135.

posjednik izbačen s posjeda pomoću skupine ljudi, što je teži oblik izbacivanja silom u odnosu na prethodno spomenuti, mogao je posjed zaštititi sa *interdictum de vi armata* te je u takvom slučaju pretor štitio čak i ako je posjednik viciozno stekao oduzet posjed i nije propisan rok unutar kojega se ovlaštenik mogao poslužiti takvom zaštitom.⁵³

U Justinijanovom pravu potonja dva interdikta spojena su u jedan *interdictum unde vi* te je zabranjena svaka uporaba sile u posjedovnim odnosima.⁵⁴

Klasično pravo poznavalo je i *interdictum quod vi aut clam* (interdikt *qvac*) koji se prvi puta spominje u Ciceronovom govoru *Pro Tullio* iz 72. ili 71. godine prije Krista, a riječ je o pravnom sredstvu koje pretor izdaje u slučaju kada netko uporabom sile ili nasilja, odnosno potajno izvrši na zemljištu određene preinake.⁵⁵ Njime se štiti isključivo posjed nekretnine, a zaštitu u pravilu može tražiti samo vlasnik. Tako će osoba koja silom ili potajno učini određene preinake na tuđem zemljištu, a oko čega se vodi spor, morati isto vratiti u ranije stanje ako nije prošlo više od godinu dana od kada je moguće postupak pokrenuti.⁵⁶ Ovaj interdikt može biti izdan protiv osobe koja je silom ili potajno izvršila preinake na tuđem zemljištu i u slučaju kada je na temelju njenog naloga sporne preinake izvršila druga osoba.⁵⁷

U Justinijanovom pravu više nije postojala funkcija pretora pa interdiktni postupak prelazi u nadležnost sudova i interdikti dobivaju oblik tužbe, *actio ex interdicto*. Ipak, zadržava su osnovna obilježja klasičnog interdiktnog postupka pa je tako on i dalje sumaran i brz te se ne raspravlja o pitanju prava tuženika na stvar.⁵⁸ Još jedna novost Justinijanovog prava bila je i *actio momentariae possessionis* koju je, u roku od 30 godina, bilo moguće podići protiv osobe koja bi ušla u posjed zemljišta nakon dužeg izbivanja legitimnog posjednika.⁵⁹

⁵³ Šarac, Lučić, *op. cit.*, str. 109.

⁵⁴ Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 135.

⁵⁵ Sukačić, M., *Pitanje aktivne legitimacije za primjenu interdikta quod vi aut clam u klasičnom rimskom pravu*, Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu, vol. 57, br. 4, 2020., str. 1057-1078, str. 1057.

⁵⁶ *Quod vi aut clam factum est, qua de re agitur, id – si non plus quam annus est – cum experiendi potestas est, restituas. Hoc interdictum restitutorium est et per hoc occursum est calliditati eorum, qui vi aut clam quaedam moliuntur: iubentur enim ea restituere.* (D.43,24,1,pr.-1).

⁵⁷ Sukačić, M., *op. cit.*, str. 1060.

⁵⁸ Horvat, Petrak, *op. cit.*, str. 135.

⁵⁹ Šarac, Lučić, *op. cit.*, str. 109.

4. STJECANJE POSJEDA PREKO DRUGE OSOBE U RIMSKOM PRAVU

4.1. Stjecanje posjeda preko podčinjenih osoba

U klasičnom rimskom pravu podčinjene osobe, poput robova i kućne djece, mogle su stjecati posjed za svog gospodara iako nisu bili potpuno sposobni u imovinskopравnom pogledu.⁶⁰ Vlast koju je *pater familias* imao protezala se i na podčinjene i na sve što bi oni stjecali. To proizlazi iz činjenice da je i sam podčinjeni bio u posjedu gospodara, odnosno gospodar stječe preko podčinjenog kao preko živog oruđa. Uzimajući u obzir navedeno, nameće se pitanje kako je uređeno stjecanje preko trećeg u pravnom poretku koji nije poznao institut neposrednog zastupanja te pod kojim je pretpostavkama moguće gospodarevo stjecanje posjeda preko podčinjenog kako bi za zastupanog nastupile dvije glavne posljedice posjeda, odnosno stjecanje faktične vlasti nad stvari (*corpus*) i posjedovna volja (*animus possidendi*).

Gajeve i Justinijanove Institucije neki su od temeljnih izvora koji se odnose na stjecanje posjeda preko osoba *alieni iuris*. Naglašavaju pravilo da za gospodara mogu stjecati sve osobe pod njegovom vlašću, no niti Gajeve niti Justinijanove Institucije ne uređuju pojedinosti stjecanja, nego se ograničavaju na nekolicinu temeljnih problemskih slučajeva.⁶¹

Jedan od problemskih slučajeva iznesen u Gajevim institucijama je stjecanje preko roba na kojem postoji pravo plodouživanja. Prema Gaju, moguće je stjecati preko robova na kojima imamo plodouživanje, u kojem slučaju preko roba stječemo sve što je rob ostvario na temelju naše imovine ili svojim radom, a vlasniku roba pripada sve što bi rob stekao po bilo kojoj drugoj osnovi, na primjer nasljedstvom.⁶² Također, preko roba na kojem imamo plodouživanje može se ostvariti posjed i dosjelog iako on sam nije u našem posjedu, odnosno na odgovarajući način se primjenjuje već spomenuto pravilo da ono što se stekne putem naše imovine i robovim radom pripada nama.⁶³

⁶⁰ Šarac, M., Stanić, I., *Stjecanje posjeda putem podčinjenih u rimskom pravu*, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 60, br. 1, 2010., str. 150.

⁶¹ *Ibid.*, str. 154.

⁶² G.2.91.

⁶³ G.2.94.

U Justinijanovim Institucijama nije došlo do značajnih promjena u odnosu na Gajeve Institucije, čak su pojedini dijelovi doslovce preuzeti, no značajna novost koju Justinijan uvodi je ta da rob može stjecati za svog gospodara i bez gospodareve volje pa čak i protiv gospodareve volje.⁶⁴

S obzirom da niti Gajeve niti Justinijanove Institucije ne spominju koje su to pretpostavke potrebne za stjecanje posjeda preko trećega, kao relevantni za to pitanje uzimaju se tekstovi pravnika kasnog klasičnog razdoblja Paula.

Prema Paulu, posjed se stječe svojom voljom te svojim ili tuđim tijelom (*Possessionem adquiremus et animo et corpore: animo utique nostro, corpore vel nostro vel alieno*).⁶⁵ Paul jasno razdvaja *corpus* i *animus possidendi* u slučajevima kada ne postoji nalog gospodara za stjecanje, odnosno kada gospodar sa stjecanjem nije upoznat. *Animus possidendi* mora postojati kod stjecatelja i jasno se očitovati, a faktična vlast može biti vršena i preko trećeg. To neće biti sporno u slučaju kada je gospodar naložio podčinjenome stjecanje posjeda, odnosno nije dvojbeno postoji li gospodarev *animus possidendi* jer je gospodar upoznat sa stjecanjem i hoće stvar posjedovati za sebe.

Paulo smatra da od načela prema kojem stjecatelj mora osobno imati *animus possidendi* postoji iznimka pekulijarnog stjecanja. Pekulij podrazumijeva osobnu imovinu kojom ne raspolaže *pater familias* jer ju je prepustio robu na samostalno korištenje.⁶⁶ S potonjim mišljenjem slaže se i Papinijan koji smatra da se na temelju pekulija, a u korist gospodara, putem roba stječe posjed i za onoga koji za to ne zna kako se gospodara ne bi prisiljavalo istraživati razloge stjecanja u odnosu na svaki pojedini predmet iz pekulija.⁶⁷ No, ako se nešto ne stječe na temelju pekulija, nužno je da gospodar s time bude upoznat.⁶⁸

Iz navedenog možemo zaključiti da Paul i Papinijan kod pekulijarnog stjecanja ističu nepotrebnost gospodareve vlastite posjedovne volje, no ako se ne radi o takvom stjecanju, stvar koju je stekao rob ulazi u gospodarevu faktičnu vlast tek kada on za nju sazna.⁶⁹ Paulovim i Papinijanovim mišljenjima valja dodati i Celzovo, prema kojem će gospodar putem dosjelnosti steći vlasništvo na stvarima koje je rob stekao za pekulij iako s tim stjecanjem nije bio upoznat,

⁶⁴ Šarac, Stanić, *op. cit.*, 155.

⁶⁵ *Possessionem adquiremus et animo et corpore: animo utique nostro, corpore vel nostro vel alieno.* (PS. 5.2.1.).

⁶⁶ Škiljan, D., *Terminologija: pravo, Latina et Graeca*, vol. 1, br. 38, 1998., str. 67-78, str. 76.

⁶⁷ *Quaesitum est, cur ex peculii causa per servum ignorantibus possessio quaereretur. Dixi utilitatis causa iure singulari receptum, ne cogerentur domini per momenta species et causas peculiorum inquirere. Nec tamen eo pertinere speciem istam, ut animo videatur adquiri possessio: nam si non ex causa peculiari quaeratur aliquid, scientiam quidem domini esse necessariam, sed corpore servi quaeri possessionem.* (D.41.2.44.1.).

⁶⁸ Šarac, Stanić, *op. cit.*, str. 158.

⁶⁹ *Ibid.*, str. 159.

ali će gospodarevo znanje biti nužno ako rob nije stjecao za pekulij te da viciozan posjed roba za posljedicu ima viciozan posjed gospodara koji ne može biti temelj stjecanja vlasništva putem dosjelnosti.⁷⁰

Temeljem svega navedenog, možemo izvesti zaključak da robovi predstavljaju sredstvo stjecanja za gospodara u čijem su vlasništvu i posjedu, čak i kad se vlasništvo i posjed na robu ne podudaraju, no odlučujuće je za koga rob stječe stvar, odnosno u čije ime radi. Vlasništvo i posjed na robu ukazuju na stjecatelja, ali nisu odlučujući za stjecanje. Također, da bi podčinjene osobe za svog gospodara stekle posjed, pa onda i vlasništvo, moraju za to dobiti gospodarev nalog ili raditi za pekulij.

4.2. Stjecanje posjeda preko slobodnih osoba

Za razliku od stjecanja preko podređenih osoba, u rimskom je pravu vrijedilo načelo prema kojem je bilo zabranjeno stjecanje preko slobodnih osoba (*per extraneam personam nobis adquiri non posse*).⁷¹ S vremenom se navedeno pravilo ublažava u području stjecanja posjeda i vlasništva pa je tako u klasičnom pravu bilo dopušteno stjecanje posjeda preko prokuratora kao stalnih upravitelja imovine.

Prokurator je u pravilu bio rob kojega bi gospodar oslobodio dajući mu ovlast da upravlja svom ili djelom njegove imovine.⁷² Može se reći da je prokurator bio jedna vrsta zastupnika ili punomoćnika. Iako *libera persona*, prokurator se, upravo zbog činjenice što je uglavnom bila riječ o robu oslobođenom od strane gospodara, nerijetko i dalje izjednačavao s robom te u socijalnom aspektu nikada nije stekao potpunu neovisnost, a tek Justinijan prokuratora izričito određuje kao *libera persona* koja ima ovlast zastupati gospodara na temelju ugovora o nalogu, odnosno generalnog ili posebnog mandata.⁷³

Mišljenja su rimskih pravnika glede stjecanja posjeda preko prokuratora raznolika. Neki takvo stjecanje u potpunosti negiraju pozivajući se na pravilo da nije moguće nikakvo stjecanje putem

⁷⁰ *Celsus scribit, si servus meus peculiari nomine apiscatur possessionem, id etiam ignorantem me usucapere: quod si non peculiari nomine, non nisi scientem me: et si vitiose coeperit possidere, meam vitiosam esse possessionem.* (D.41.4.2.11.).

⁷¹ G.2.95.

⁷² Hrvatska internetska enciklopedija, Slobodna enciklopedija, 2021.-2024., pristupljeno 18.2.2024. (<https://enciklopedija.cc/wiki/Prokurator>).

⁷³ Šarac, M., Stanić, I., *Per liberam personam possessio acquiritur*, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 30, br. 2, 2009., str. 832.

slobodnih osoba, dok neki slučaj stjecanja posjeda putem prokuratora smatraju iznimkom od navedenog pravila.

Proces omogućavanja stjecanja posjeda preko prokuratora započeo je još u doba republike, a nastavljen je i u klasičnom pravu.⁷⁴ No, sporno ostaje pitanje čiji se *animus possidendi* uzima kao relevantan kod takvog načina stjecanja, gospodarev ili prokuratorov.

Prokurator klasičnog prava je *procurator omnium bonorum* čija ovlast zastupanja gospodara postoji sama po sebi, za razliku od Justinijanovog prava gdje je prokurator u prvom redu mandatar čija ovlast zastupanja postoji na temelju naloga pa on posjed stvari stječe *a domino, ex iusta causa*.⁷⁵ S obzirom da je stjecanja posjeda, pa posredno i vlasništva, bilo moguće preko roba, nije bilo zapreke da isto bude moguće i putem prokuratora.

Justinijanove Institucije načelno sadržavaju ista rješenja kao ona u predviđena u klasičnom pravu. Ponavljaju da stjecanje preko slobodnih osoba koje nisu pod našom vlašću nije moguće, no u odnosu na posjed postoji iznimka, pa je tako dopušteno stjecanje posjeda kako preko prokuratora tako i preko svake slobodne osobe.⁷⁶

Stjecanje preko prokuratora neupitno je kada postoji nalog gospodara pa se uzima da postoji gospodarev *animus possidendi*, gospodar stječe posjed *animo suo et corpore alieno*.⁷⁷ U slučajevima kada nema naloga gospodara, smatra se da je posjed stečen ako je udovoljeno razlogu korisnosti.⁷⁸ Smatra se kako je navedeno rješenje doneseno kako gospodar ne bi morao ispitivati razloge svakog stjecanja te zbog toga što je gospodarev primarni interes zaštita faktične vlasti na stvari.

⁷⁴ *Ibid.*, 829.

⁷⁵ *Ibid.*, str. 833.

⁷⁶ *Ex his itaque apparet per liberos homines, quos neque iure vestro subiectos habetis neque bona fide possidetis, item per alienos servos, in quibus neque usum fructum habetis neque iustam possessionem, nulla ex causa vobis adquiri posse. Et hoc est, quod dicitur per extraneam personam nihil adquiri posse: excepto eo, quod per liberam personam veluti per procuratorem placet non solum scientibus, sed etiam ignorantibus vobis adquiri possessionem secundum divi Severi constitutionem et per hanc possessionem etiam dominium, si dominus fuit qui tradidit, vel usucapionem aut longi temporis praescriptionem, si dominus non sit (I.2.9.5).*

⁷⁷ *Svojom voljom i tuđim tijelom* (Šarac, Stanić, *op. cit.*, str. 856.)

⁷⁸ *Ibid.*, str. 857.

5. OBJEKTIVNA KONCEPCIJA POSJEDA

Objektivna koncepcija razvila se u njemačkoj pravnoj znanosti u drugoj polovici 19. stoljeća i prvi je put oživotvorena u njemačkom građanskom zakoniku iz 1900. godine (BGB).⁷⁹ Od njezine formulacije u 19. st. mnogi su pravni sustavi usvojili tu koncepciju, a usvaja ju i suvremeno hrvatsko pravo.

5.1. *Gewere*

Da bi se lakše shvatila objektivna koncepcija potrebno je objasniti stari institut germanskog prava koji je izvršio presudan utjecaj na njeno oblikovanje, a to je *gewere*. On se može objasniti kao vanjski vidljivi odnos osobe prema stvari koji pravo priznaje kao pojavni oblik prava na stvari.⁸⁰ Drugim riječima, *gewere* nije posjed nego vanjska slika stvarnog prava. Ono vrši publicitetnu funkciju putem ideje da svaki vanjski vidljivi privid prava proizvodi učinke kao da to pravo zaista postoji sve dok se ne dokaže suprotno.⁸¹ *Gewere* se u praksi mogao prenijeti, naslijediti prodati i slično iz čega možemo zaključiti da je ono više pripadalo sferi pravnog nego faktičnog.

5.2. Razlika objektivne i subjektivne koncepcije

Objektivna koncepcija posjed definira samo kao faktičnu vlast nad stvari, no među zemljama koje usvajaju objektivnu koncepciju ne postoji suglasnost koji sve slučajevi spadaju u tu faktičnu vlast nego se ona procjenjuje u svakom konkretnom slučaju.⁸²

Temeljna razlika između objektivne i subjektivne koncepcije je u tome što objektivna zahtijeva samo postojanje faktične vlasti na stvari (*corpus*), odnosno ne zahtijeva se volja posjedovati stvar kao vlasnik (*animus possidendi*).

⁷⁹ Radošević, *op. cit.*, str. 350.

⁸⁰ *Ibid.*, str. 357.

⁸¹ *Ibid.*, str. 358.

⁸² Vodinić, *op. cit.*, str. 769.

Usvajanje objektivne koncepcije imalo je bitno ulogu u prevladavanju pravne prirode posjeda u odnosu na njegovu činjeničnu prirodu. Dolazi do spajanja rimskog instituta posjeda, kao isključivo činjeničnog, s institutom *gewere*, kao pravnog.⁸³

Prema objektivnoj koncepciji posjed postoji u svim odnosima u kojima neki subjekt ima vlast nad određenom stvari. Ona polazi od onoga što je vidljivo, odnosno od realne slike odnosa u društvu. S obzirom da volja posjednika nije vanjski vidljivi element, ne bi se trebala uzimati kao konstitutivni element posjeda. Objektivna koncepcija posjedom podrazumijeva samo činjenicu faktične vlasti na stvari te ne stvara nikakve presumpcije glede postojanja volje posjednika kao što je to slučaj kod subjektivne koncepcije.

U zemljama koje su usvojile objektivnu koncepciju posjeda, faktična vlast na stvari u pravilu predstavlja vlasnički, odnosno samostalni posjed ako posjednik istodobno ima i pravo vlasništva na stvari u posjedu, u suprotnom je riječ o nesamostalnom posjedu.⁸⁴ Faktična vlast može biti i neposredna ako ju posjednik izravno izvršava u odnosu na stvar, odnosno posredna ako ju vrši posredstvom druge osobe koja ju onda vrši neposredno.⁸⁵ S obzirom da je objektivna koncepcija usvojena i u suvremenom hrvatskom pravnom sustavu, o samostalnosti i nesamostalnosti te neposrednosti i posrednosti bit će više riječi u tekstu koji slijedi.

Jedna od posljedica objektivne koncepcije je proširenje kruga osoba kojima pripada posjedovna zaštita pa je samim time institut prava posjeda, koji je prisutan u subjektivnoj koncepciji, postao nepotreban, s obzirom da i detentori dobivaju mogućnost posjedovne zaštite.⁸⁶

Kao i u subjektivnoj koncepciji, između pravnih poredaka zemalja koje su usvojile objektivnu koncepciju također ne postoji suglasje o elementima posjeda. Nesuglasje postoji u prvom redu glede elementa volje, koji se u pravilu ni ne smatra konstitutivnim elementom posjeda, ali i glede pitanja koja sve prava mogu biti predmet posjedovanja.⁸⁷

5.3. Prirodna volja

Već je utvrđeno da objektivna koncepcija za uspostavu posjeda u pravilu ne uzima kao relevantnu posjednikovu volju, nego je dostatna faktična vlast na stvari. Propisi zemalja koje

⁸³ Radošević, *op. cit.*, str. 352.

⁸⁴ Vodinelić, *op. cit.*, str. 769.

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ Radošević, *op. cit.*, str. 354.

⁸⁷ Vodinelić, *op. cit.*, str. 770.

su usvojile objektivnu koncepciju ne sadržavaju odredbe o posjedovnoj volji zbog čega mnogi teoretičari smatraju da ona nije potrebna.

No, ako uzmemo da vlast implicira volju vladati, možemo reći da je određeni oblik posjedovne volje prisutan i u objektivnoj koncepciji iako ona nije izričito spomenuta.⁸⁸ Svako svjesno ljudsko ponašanje upravljeno je određenom voljom, prema tome posjedovanje mora zahtijevati neki oblik volje posjednika. Ta se volja u znanosti naziva prirodnom voljom i u pravilu se definira u negativnom smislu kao volja koja nije pravno relevantna.⁸⁹ Uzimajući u obzir literaturu koja se bavi sadržajem takve prirodne volje, ali ne ulazeći detaljno u to pitanje, možemo zaključiti kako ona svojim sadržajem odgovara pojmu *animus possidendi*.

6. KONCEPCIJA POSJEDA U SUVREMENOM HRVATSKOM PRAVNOM SUSTAVU

Rimsko pravo ostavilo je traga na današnjim hrvatskim teritorijima još u razdoblju antike, a isto se može reći i za *ius commune* u srednjovjekovlju i novovjekovlju. No najneposredniji utjecaj vidljiv je preko jedne važne kodifikacije koja je do relativno nedavno bila primjenjivana u hrvatskim krajevima, naime austrijskog *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* ili Općeg građanskog zakonika (ABGB ili OGZ).⁹⁰ ABGB je u hrvatskim krajevima ostao na snazi i nakon propasti Habsburške Monarhije, a kao sporedan izvor građanskog prava primjenjivao se i u vrijeme socijalističke Jugoslavije, te na sličan način pravna pravila iz toga zakonika primjenu mogu naći i u suvremenom hrvatskom pravu.⁹¹

U okviru suvremenog hrvatskog pravnog sustava najprije je potrebno istaknuti kako prvi Ustav Republike Hrvatske iz 1990. godine sadržava mnogobrojne principe usvojene iz rimskog prava. Tako jednakost pred zakonom i pravo na slobodno udruživanje koji korijene vuku još iz Zakonika XII. ploča, zabrana retroaktivnosti zakona i suglasnost nižih propisa sa višim propisima te načela „*nulla poena sine lege*“ i „*ne bis in idem*“, kao jedna od temeljnih načela hrvatskog pravosuđa, također su preuzeta iz rimske pravne tradicije.⁹²

⁸⁸ Radošević, P., *Posjedovna volja*, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 29, br. 2, 2008., str. 1134.

⁸⁹ *Ibid.*, str. 1135.

⁹⁰ Petrak, M., *Rimsko pravo i hrvatska pravna tradicija, Latina et Graeca*, vol. 2, br. 16, 2009., str. 73.

⁹¹ *Ibid.*, str. 74.

⁹² Klarić, P.; Vedriš, M., *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 19-20.

U pogledu suvremenog hrvatskog pravnog sustava, kategorija stvarnih prava uređena je Zakonom o vlasništvu i drugim stvarnim pravima.⁹³ ABGB je u pogledu općih načela izvršio određeni utjecaj na suvremeno hrvatsko stvarno pravo, no upravo što se tiče koncepcije posjeda, kako će se vidjeti u tekstu koji slijedi, ZV je razliku od ABGB-a prihvatio subjektivnu koncepciju. Uz ZV, potrebno je spomenuti i Zakon o parničnom postupku te Ovršni zakon koji sadržavaju odredbe o zaštiti posjeda i postupku zbog smetanja posjeda te o postupku prisilnog ostvarenja zaštite posjeda.⁹⁴

6.1. Institut posjeda u hrvatskom pravnom sustavu

ZV propisuje da je osoba koja ima faktičnu vlast glede neke stvari njen posjednik.⁹⁵ Definicija posjeda u tom smislu se ne razlikuje bitno od one iz doba rimskoga prava pa tako posjed možemo definirati kao relativno trajnu i pravno relevantnu faktičnu vlast koju neka osoba ima glede određene stvari.⁹⁶

Posjed je činjenica koja ukazuje na to da određena osoba ima privatnu vlast nad nekom stvari, a ta se vlast u društvu uvažava, odnosno smatra relevantnom, pa i pravni poredak takvu vlast uzima kao relevantnu, odnosno činjenici posjeda pripisuje određene pravne učinke.⁹⁷ Poželjno bi bilo da se faktična vlast podudara s pravnom vlašću i da posjed ima svoj temelj u nekom subjektivnom pravu. Međutim, to nije odlučno, pa će se tako posjednikom smatrati i onaj koji izvršava vlast glede određene stvari kao da ima pravo na to, iako ga nema.

⁹³ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 81/15, 94/17 (dalje u tekstu: ZV).

⁹⁴ Zakon o parničnom postupku, Narodne novine br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23, Ovršni zakon, Narodne novine br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22, 06/24.

⁹⁵ ZV, čl. 10. st. 1.

⁹⁶ Gavella, N., Josipović, T. *et. al.*, *Stvarno pravo*, Svezak 1, II. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007., 151.

⁹⁷ *Ibid.*

6.2. Subjekti i objekti posjedovanja

Subjekt posjeda može biti bilo koji pravni subjekt, dakle fizička ili pravna osoba, te se pri tome ne zahtjeva ispunjenje posebnih pretpostavki poput poslovne sposobnosti, hrvatskog državljanstva i slično.⁹⁸

Kao predmet posjedovanja u obzir dolaze u prvom redu stvari, ali i prava stvarnih služnosti. ZV propisuje da je s posjedom stvari izjednačeno faktično izvršavanje sadržaja prava stvarnih služnosti glede neke nekretnine (posjed prava), pa se na posjed prava na odgovarajući način primjenjuju odredbe o posjedu stvari, ako to nije u suprotnosti s naravi prava ili odredbama zakona.⁹⁹ Sukladno sadržaju prava stvarnih služnosti, možemo definirati posjed prava kao razmjerno trajnu faktičnu vlast posjednika jedne nekretnine kao povlasne, koja se sastoji u faktičnom izvršavanju sadržaja prava stvarnih služnosti glede tuđe nekretnine kao poslužne.¹⁰⁰ Ostala se prava ne mogu posjedovati, a opisano zapravo odgovara pojmu *quasi-possessio* iz rimskog prava.

6.3. Elementi posjeda

Kao što je već rečeno, hrvatski pravni sustav temelji se na objektivnoj koncepciji posjeda. Prema toj koncepciji za postojanje posjeda potreban je samo objektivni element faktične vlasti, *corpus*. Utvrdili smo da, s obzirom da se izričito ne spominje, posjedovna volja nije konstitutivan element posjeda. No moglo bi se reći da je prešutno sadržana u samom faktičnom držanju stvari, s obzirom da je besmisleno posjedovati nešto bez da istodobno postoji volja za takvim posjedovanjem.

Postoji li posjed ovisi o tome je li glede stvari uspostavljeno stanje koje se u društvu može percipirati kao stanje faktične vlasti nad tom stvari. Pri tome se u obzir uzimaju četiri čimbenika: pravna relevantnost, vanjska vidljivost, razmjerna trajnost te mogućnost isključenja tuđih samovlasnih zahvata.

Posjedovna volja ne mora ispunjavati sve pretpostavke koje mora volja potrebna za poduzimanje pravnih poslova. ABGB propisuje da djeca do sedme godine i odrasli koji nemaju „upotrebu razuma“ ne mogu samostalno stjecati posjed bez svojih zakonskih zastupnika (što je

⁹⁸ *Ibid.*, 152.

⁹⁹ ZV, čl. 10. st. 5.

¹⁰⁰ Gavella, N., *et. al.*, *op. cit.*, str. 163.

dakako vezano uz subjektivnu koncepciju posjeda u tom zakoniku, te okolnost da je potrebna određena pravno relevantna volja - *animus* - za posjedovanje).¹⁰¹ Osobe starije od sedam godina, dakle moguće još uvijek djeca, imaju posjedovnu volju i mogu stjecati posjed. S druge strane, ABGB, kao i današnji hrvatski Obiteljski zakon, poslovnu sposobnost veže za stjecanje punoljetnosti s navršenih osamnaest godina.¹⁰² U tom smislu volja za posjedovanje nije vezana uz poslovnu sposobnost, te nije riječ o općoj valjanosti pravno relevantne volje. BGB o pitanju pravne relevantnosti posjedovne volje ne sadržava nikakve odredbe pa posjedovati mogu i osobe kojima je poslovna sposobnost ograničena ili je u potpunosti nemaju (što je, dakle, u skladu s objektivnim konceptom posjeda u tom zakoniku te izostanku bilo kakve volje kao konstitutivnog elementa).¹⁰³

Iako posjedovna volja ne mora biti pravno relevantna, nužno je da bude društveno relevantna na način da ju se u društvu priznaje i uvažava.¹⁰⁴ Da bi neku vlast na stvari pravni poredak priznao kao posjed, ona mora biti vidljiva i uvažena od strane drugih subjekata kao privatna vlast određene osobe glede nekog objekta.

Iako posjed može postojati i kroz izvjesno kraće vrijeme, pa je prema tome i posjedovna volja usmjerena na posjedovanje kroz kraći vremenski period, posjedovati stvar u pravom smislu te riječi podrazumijeva posjedovnu volju koja u sebi sadržava želju da se neka stvar trajnije drži u svojoj vlasti. Trajnost predstavlja vremensku dimenziju posjedovne volje.¹⁰⁵

Isključivost ili ekskluzivitet podrazumijeva, kako i sam naziv kaže, želju posjednika da stvar posjeduje potpuno sam, uz isključenje svih drugih subjekata.

6.4. Neposredan i posredan posjed

Ako osoba svoju faktičnu vlast izvršava osobno ili putem pomoćnika u posjedovanju smatra se neposrednim posjednikom.¹⁰⁶ Neposredan posjed temelj je svakog posjedovanja jer stvar može biti u nečijem neposrednom posjedu bez da je istodobno u nečijem posrednom posjedu.

¹⁰¹ Radošević, P., *op. cit.*, str. 1136.

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*, 1137.

¹⁰⁴ Gavella, N., *et. al.*, *op. cit.*, str. 151.

¹⁰⁵ Radošević, P., *op. cit.*, str. 1137.

¹⁰⁶ ZV, čl. 10 st. 2.

Pomoćnik u posjedovanju neposredno poduzima radnje kojima se vrši faktična vlast na stvari, ali to ne izvršava sukladno svojoj volji, nego tuđoj.¹⁰⁷ Prema tome, on se ne smatra posjednikom nego drugom služi kao oruđe posjedovanja. Prvi se put spominje u njemačkom BGB-u i možemo ga naći samo u pravnim porecima koji usvajaju objektivnu koncepciju posjeda.¹⁰⁸ Koji će se odnos procijeniti kao posjedovanje putem pomoćnika ne može se unaprijed utvrditi nego je to potrebno procijeniti prema okolnostima svakog konkretnog slučaja. ZV samo primjerično navodi radni odnos te odnose u nečijem kućanstvu kao situacije koje se po životnim okolnostima mogu ocijeniti kao odnosi posjedovanja putem pomoćnika.¹⁰⁹ Ako pomoćnik počne izvršavati svoju vlast u odnosu na stvar, postaje neposredni posjednik, a dotadašnji posjednik istodobno gubi posredan posjed te se može poslužiti sredstvima koja mu zakonom pripadaju u slučaju oduzimanja posjeda.¹¹⁰

Ako netko stvar drži kao plodouživatelj, založni vjerovnik, zakupoprimac, najmoprimac, čuvar, posudovnik ili u drugom sličnom odnosu u kojem je prema drugome ovlašten ili obvezan kroz neko vrijeme stvar posjedovati, onda je taj drugi pravi posjednik.¹¹¹ Navedeno je definicija posrednog posjednika. Faktična vlast posrednog posjednika postoji kroz odnos s neposrednim posjednikom i ne mora biti vanjski vidljiva, odnosno vanjski je vidljiv samo neposredan posjed. Da bi se uspostavio posredan posjed potrebna su dva elementa. Neposredni posjednik mora imati ovlast ili obvezu stvar posjedovati određeno vrijeme i u granicama više vlasti posrednog posjednika te posredni posjednik mora imati zahtjev prema neposrednome kojim traži predaju stvari nakon što prestane pravo ili ovlast neposrednog posjednika.¹¹² S navedenim odredbama može se povući paralela prema detentoru rimskog prava.

6.5. Samostalan i nesamostalan posjed

Tko stvar ili pravo posjeduje priznajući višu vlast druge osobe smatra se nesamostalnim posjednikom, odnosno tko ju posjeduje kao da je njen vlasnik ili ovlaštenik, samostalni je posjednik.¹¹³ Samostalnost posjeda se predmnijeva, tako se posjed smatra samostalnim dok se

¹⁰⁷ *Ibid.*, str. 167.

¹⁰⁸ Radošević, P., *op. cit.*, str. 1141.

¹⁰⁹ ZV, čl. 12 st. 1.

¹¹⁰ Gavella, N., *et. al.*, *op. cit.*, str. 168.

¹¹¹ ZV, čl. 12. st. 3.

¹¹² Gavella, N., *et. al.*, *op. cit.*, str. 169.

¹¹³ ZV, čl. 11. st. 1.

ne dokaže suprotno.¹¹⁴ Na tu se predmnjevu, glede pokretnina, nadovezuje i predmnjeva vlasništva, pa tako svatko može u pravnom prometu valjano postupati pouzdajući se u to da je samostalni posjednik pokretnine njen vlasnik osim ako zna ili je morao znati da nije.¹¹⁵ Značajno je da samo samostalan posjed može biti osnova za stjecanje prava vlasništva putem dosjelnosti.¹¹⁶

6.6. Kakvoća posjeda

Kakvoća posjeda ovisi o dvjema vrstama značajki, objektivnim i subjektivnim. Objektivne značajke obuhvaćaju pitanje ima li posjednik pravni temelj za posjedovanje (zakonitost) te da li je njegov način stjecanja posjeda bio dopušten ili nije (istinitost).¹¹⁷ Posjednikov stav o tome ima li on pravo posjedovati neku stvar ili ne (poštenje), subjektivna je značajka.¹¹⁸

Posjed je zakonit ako posjednik ima valjani pravni temelj za posjedovanje (pravo na posjed).¹¹⁹ Suprotno, posjed nije zakonit ako posjednik nema pravni temelj posjedovanja, ali i ako ga ima, ali je takav pravni temelj ništav.¹²⁰

Posjed koji je stečen silom, potajno ili prijevarom, odnosno zlouporabom povjerenja, smatra se neistinitim, no i takav posjed postat će miran ako se osoba, od koje je posjed stečen na taj način, ne posluži u odgovarajućem roku posjedovnom zaštitom koja joj po zakonu pripada.¹²¹

Posjednik je pošten ako u trenutku stjecanja nije znao niti je mogao znati da mu ne pripada pravo na posjed.¹²² Dakle, mjerodavan je trenutak stjecanja posjeda. Glede poštenosti posjeda vrijedi oboriva presumpcija pa se tako posjed smatra poštenim osim ako se ne bi dokazalo suprotno.¹²³ Također, poštenu posjed može naknadno postati nepošten od onoga trenutka kada posjednik sazna da mu ne pripada pravo na posjed.¹²⁴

¹¹⁴ ZV, čl. 12. st. 2.

¹¹⁵ ZV, čl. 12. st. 3.

¹¹⁶ Gavella, N., *et. al.*, *op. cit.*, str. 170.

¹¹⁷ *Ibid.*, 171.

¹¹⁸ *Ibid.*, 172.

¹¹⁹ ZV, čl. 18. st. 1.

¹²⁰ Gavella, N., *et. al.*, *op. cit.*, str. 223.

¹²¹ ZV, čl. 18. str. 2.

¹²² ZV, čl. 18. st. 3.

¹²³ ZV, čl. 18. st. 5.

¹²⁴ ZV, čl. 18. st. 3.

Navedene definicije neistinitog i nepoštenog posjeda odgovaraju vicioznom i nepoštenom posjedu rimskog prava.

6.7. Stjecanje posjeda u hrvatskom pravnom sustavu

Posjed se smatra stečenim onda kada stjecatelj uspostavi svoju faktičnu vlast glede stvari, bilo da ju je osnovao jednostranim činom (izvorno stjecanje posjeda) ili mu je prenesena (izvedeno stjecanje posjeda).¹²⁵ Možemo reći da navedena odredba odgovara originarnom i derivativnom stjecanju posjeda u rimskom pravu. Za stjecanje posjeda potreban je posjedovni čin poduzet s voljom da se njime uspostavi stjecateljeva faktična vlast na stvari.

Posjedovni čin može imati oblik tjelesnog čina, ali i očitovanja volje, odnosno pravnog posla.¹²⁶ Također, on može biti jednostran poput uzimanja ili oduzimanja posjeda i dvostran kao kod predaje, odnosno tradicije u kojem je slučaju riječ o izvedenom stjecanju posjeda.¹²⁷

6.7.1. Stjecanje posjeda jednostranim činom

Jednostranim činom stjecanja posjeda uspostavlja se neposredna, vanjski vidljiva i relativno trajna vlast osobe glede neke stvari pri čemu posjedovni čin može imati oblik uzeća ili oduzeća stvari pri čemu uzeće podrazumijeva stjecanje posjeda stvari koja u trenutku stjecanja nije ni u čijem posjedu, dok se suprotno kod oduzeća stvar u trenutku stjecanja već nalazi u nečijem posjedu.¹²⁸

Stjecanje posjeda oduzećem dalje se dijeli na samovlasno i nesamovlasno oduzeće. Ako je oduzeće stvari izvršeno silom, potajno ili prijevarom ili zlouporabom povjerenja riječ je o samovlasnom oduzeću.¹²⁹ Takav posjednik stječe neistinit posjed te posjed koji nije miran što znači da onaj od kojega je posjed stečen na takav način ima pravo na posjedovnu zaštitu.¹³⁰ Navedeno odgovara vicioznom posjedu rimskog prava koji je stečen *vi, clam* ili *precario*.

¹²⁵ ZV, čl. 13.

¹²⁶ Gavella, N., *et. al., op. cit.*, str. 183.

¹²⁷ *Ibid.*, 184.

¹²⁸ *Ibid.*, 185.

¹²⁹ ZV, čl. 18. st. 2.

¹³⁰ Gavella, N., *et. al., op. cit.*, 187.

Oduzeće nije samovlasno ako je čin oduzeća temeljen na zakonu ili sudskoj odluci.¹³¹ Drugim riječima, ako takvog temelja nema, uvijek je riječ o samovlasnom oduzeću.

6.7.2. Stjecanje posjeda dvostranim činom - predaja

Stjecanje posjeda predajom obuhvaća predaju posjeda stvari u užem smislu i predaju posjeda očitovanjem volje, odnosno pravnim poslom. Predaja je dvostrani čin koji ima za cilj da se, u sporazumu s dotadašnjim posjednikom, stvar prenese stjecatelju. Kao i u rimskom pravu, predaja se naziva i tradicijom, a sam način stjecanja odgovara derivativnom stjecanju posjeda u rimskom pravu.

Razlika između predaje u užem smislu i stjecanja posjeda očitovanjem volje je ta što je u prvom slučaju za stjecanje dovoljna već spomenuta prirodna volja, dok je kod očitovanja volje potrebna pravno kvalificirana volja jer je riječ o pravnom poslu. Potonje podrazumijeva da je volju očitovala poslovno sposobna osoba te da je očitovana slobodno, ozbiljno, određeno i razumljivo.¹³²

Predajom u užem smislu posjed se prenosi predajom same stvari ili sredstva kojim stjecatelj može uspostaviti vlast na stvari, a smatra se izvršenom čim se stjecatelj voljom prenositelja nađe u položaju izvršavati vlast u odnosu na stvar.¹³³ Stjecatelj u tom slučaju stječe neposredan posjed.

Predaja očitovanjem volje zbiva se suglasnim očitovanjem volje predavatelja i stjecatelja da se posjed predaje stjecatelju.¹³⁴ Očitovanjem volje u pravilu ne dolazi do tjelesne predaje stvari pa stjecatelj dobiva posredan posjed, a iznimno neposredan ako samo ako se već nalazi u položaju da izvršava svoju faktičnu vlast glede stvari.¹³⁵ S obzirom da se u ovom slučaju posjed stječe na način koji nije vanjski vidljiv, zakon izričito propisuje da će takvo stjecanje posjeda djelovati prema trećima samo ako su o tome obaviješteni ili im je to inače poznato.¹³⁶

¹³¹ *Ibid.*

¹³² *Ibid.*, 191.

¹³³ ZV, čl. 14. st. 1.

¹³⁴ Gavella, N., *et. al, op. cit.*, 195.

¹³⁵ ZV, čl. 15. st. 1.

¹³⁶ ZV, čl. 15. st. 3.

7. ZAKLJUČAK

Nakon detaljne analize najspornijeg pitanja vezanog za posjed, u odnosu na njegovu prirodu, možemo reći da je prihvaćeno stajalište kako je najrašireniji stav kako je posjed činjenica uz koju pravo veže određene pravne učinke, te mu se na taj način priznaje svojevrsna dvostruka priroda. No, univerzalno stajalište o pravnoj prirodi posjeda ne postoji, za konačan odgovor bilo bi potrebno detaljno analizirati njegovo uređenje u svakom pravnom poretku te uvidjeti je li prednost dana faktičnom ili pravnom elementu.

Glede stjecanja posjeda, kako putem osoba pod vlašću tako i putem slobodnih osoba, možemo zaključiti da je u rimskom pravu vrijedilo načelo slobodnog stjecanja putem osoba *alieni iuris* i načelo zabrane stjecanja putem slobodnih osoba uz iznimku u odnosu na stjecanje posjeda pa se on tako mogao stjecati putem prokuratora i svih drugih slobodnih osoba.

Analizom suvremenog hrvatskog pravnog sustava očigledan je utjecaj rimskog prava na općoj razini, iako hrvatsko pravo u pravilu preuzima objektivnu koncepciju posjeda prema kojoj je za stjecanje posjeda potrebna samo fizička vlast na stvari. Kao što je rečeno, u toj fizičkoj vlasti implicirana je takozvana prirodna volja koja zapravo odgovara pojmu *animus possidendi* iz rimskoga prava, samo nije izričito određena kao konstitutivni element potreban da bi se stekao posjed stvari.

Jedna od sličnosti između nekadašnjeg rimskog uređenja posjeda i suvremenog hrvatskog uređenja je u objektima posjedovanja, pa to osim stvari koje se mogu fizički zahvatiti, mogu biti i prava služnosti. Sličnosti postoje i u odnosu na kakvoću posjeda, pa tako neistinit posjed hrvatskog prava odgovara vicioznom posjedu rimskog prava, odnosno pošten posjed odgovara posjedu stečenom od posjednika *bonae fidei*. Posredan posjednik može se usporediti sa rimskim detentorom jer oboje stvar drže u posjedu na temelju nekog obveznog ili sličnog odnosa. Također, u hrvatskom pravnom sustavu razlikuje se stjecanje posjeda jednostranim i dvostranim činom što je slično originarnom i derivativnom stjecanju posjeda, ovisno o tome odvija li se stjecanje uz volju ili bez volje dotadašnjeg posjednika.

LITERATURA

Knjige i članci

Gavella, N., Josipović, T., Gliha, I., Belaj, V., Stipković, Z., *Stvarno pravo*, Svezak 1, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007.

Horvat, M., Petrak, M., *Rimsko pravo*, Pravni fakultet u Zagrebu, 2022.

Klarić, P., Vedriš, M., *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2006.

Petrak, M., *Rimsko pravo i hrvatska pravna tradicija*, Latina et Graeca, vol. 2, br. 16, 2009.

Radošević, P., *Pravna priroda posjeda*, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 59, br. 2-3, 2009.

Radošević, P., *Posjedovna volja*, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 29, br. 2, 2008.

Sukačić, M., *Pitanje aktivne legitimacije za primjenu interdikta quod vi aut clam u klasičnom rimskom pravu*, Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu, vol. 57, br. 4, 2020.

Šarac, M.; Stanić, I., *Stjecanje posjeda putem podčinjenih u rimskom pravu*, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 60, br. 1, 2010.

Šarac, M.; Stanić, I., *Per liberam personam possessio acquiritur*, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 30, br. 2, 2009.

Šarac, M., Lučić, Z., *Rimsko privatno pravo*, Split, 2011.

Škiljan, D., *Terminologija: pravo*, Latina et Graeca, vol. 1, br. 38, 1998.

Vodinečić, V., *Šta se štiti u posesornom postupku? O pojmu i prirodi državine (poseda)*, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 3-4, 2013., 763-798.

Propisi

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 81/15, 94/17.

Zakon o parničnom postupku, Narodne novine br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23.

Ovršni zakon, Narodne novine br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22, 06/24.

Internetske stranice

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024., pristupljeno 15.2.2024., 1.3.2024. (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/detencija>).

Hrvatska internetska enciklopedija, Slobodna enciklopedija, 2021.-2024., pristupljeno 18.2.2024. (<https://enciklopedija.cc/wiki/Prokurator>).